

УДК 332.14

М.О.САДЧИКОВА

Харківська національна академія міського господарства

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Розглядаються актуальні проблеми у галузі наукової та інноваційної діяльності, що гальмують розвиток науково-технічної сфери, стан наукового потенціалу Харківщини та наводяться пропозиції щодо шляхів усунення негативних тенденцій у розвитку цієї сфери.

Ефективність державної політики саме у сфері управління інноваційними процесами визначає конкурентоспроможність національної економіки. У розвинутих країнах до 90% приросту валового продукту забезпечується за рахунок упровадження нових технологій. При цьому роль держави в даному процесі значно вагоміша, ніж при регулюванні звичайної економічної діяльності.

Україна, яка входить до “тридцятки” країн світової інтелектуальної еліти, успадкувала від СРСР значний науково-технічний потенціал. За даними досліджень, проведених ООН на початку ХХІ ст., Україна посідала одне з перших місць у світі за кількістю наукових співробітників. Рівень освіченості українців перевищував середній індекс країн Східної Європи і СНД.

На сьогодні Україна залишається серед світових лідерів за такими напрямками фундаментальної науки, як фізика, математика, інформатика, хімія, фізіологія, медицина; має піонерні напрацювання та прикладні розробки у сфері лазерної, кріогенної, аерокосмічної техніки, засобів зв'язку та телекомунікацій, програмних продуктів; входить у “вісімку” держав, які мають необхідний науково-технічний потенціал для створення авіакосмічної техніки, та у “десятку” найбільших суднобудівних країн світу.

Проте, на відміну від розвинутих країн, у яких 85-90% приросту валового внутрішнього продукту забезпечується за рахунок виробництва та експорту наукоємної продукції, частка України на ринку високотехнологічної продукції, що оцінюється у 2,5-3 трлн. дол., становить приблизно 0,05-0,1%.

На відміну від розвинутих країн в Україні ще не створено національну інноваційну систему. Інноваційна діяльність характеризується структурною реформованістю, інституційною неповнотою, неузгодженістю та незбалансованістю технологічних, економічних і соціально-ціннісних аспектів. Інноваційні процеси в Україні не набули до-

статніх масштабів і не стали суттєвим фактором зростання ВВП.

Розробкою шляхів вирішення вищезазначених проблем займаються провідні вчені Харківського регіону, а саме: Л.О.Белова, К.К.Прядкін, А.П.Марченко [2] та ін.

Науковий потенціал Харківщини представлений понад 200 науковими установами різних секторів наук (рис.1). «Серед них 18 установ Національної академії наук України, 31 вищий навчальний заклад III – IV рівнів акредитації, чотири національні наукові центри, 17 об'єктів, які мають статус національного надбання України, та один технопарк державного значення» [3].

Рис.1

«Близько 67% “наукового продукту” області припадає на установи галузевої науки. У Харківському регіоні зосереджено 15% усіх науково-дослідницьких інститутів України, 20% конструкторських і проєктних організацій, понад 16% наукових співробітників» [1, с.13].

«У січні-вересні 2007 року науковими та науково-технічними роботами в організаціях області займалися 24,9 тис. працівників основної діяльності, з яких 13,1 тис. осіб належали до категорії дослідників» (рис.2) [1, с.13].

Рис. 2

Загальний обсяг витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт по області склав 747507,6 тис. грн.

У січні-вересні 2007 р. наукові та науково-технічні роботи виконували 215 організацій. У загальному обсязі виконаних робіт (818,6 млн. грн.) науково-технічні роботи склали 98,9% (809,6 млн. грн.), з них 90,6% (733,2 млн. грн.) виконано власними силами організацій. За видами наукові та науково-технічні роботи розподілялися таким чином: 57,1 % становили науково-технічні розробки, 35,6% – науково-дослідні роботи та решта – науково-технічні послуги (7,2%) (рис.3).

Рис. 3

Зазначені вище показники вказують на значний потенціал Харківської області в галузі інноваційної діяльності. Разом з тим, існує низка проблем, що гальмують розвиток науково-технічної сфери, а саме:

1. Відсутність національної стратегії (доктрини) економіки знань для підвищення конкурентоспроможності України.
2. Наявність вкрай недосконалої законодавчої і нормативної бази щодо взаємодії вищої освіти, науки, технологічної та інноваційної сфер, бізнесу, промисловості.
3. Фактична відсутність державної координації науково-технологічної та інноваційної сфер.
4. Непропорційно низький рівень фінансування науково-технологічної сфери відносно до Державного бюджету та світової практики. Вкрай недостатнє фінансування оновлення науково-технічної бази наукових установ та вищих навчальних закладів;
5. Відсутність стимулюючої ролі податкової системи для розвитку високотехнологічного сектору економіки.

6. Розпорошення коштів між головними розпорядниками та вкрай недосконала структура їх розподілу між науковими установами та вищими навчальними закладами.
7. Відсутність державної системи експертної оцінки ефективності діяльності наукових установ і вищих навчальних закладів, а також відсутність державної системи аналізу та прогнозування розвитку науково-технологічної сфери з урахуванням пріоритетних напрямів.
8. Фактична руйнація державної системи підготовки технічних кадрів середньої ланки.
9. Архаїчність системи оплати праці інженерно-технічних працівників наукових установ і вищих навчальних закладів та її вкрай низький рівень.
10. Згубність існуючої системи державних закупівель (тендери) для діяльності наукових установ та вищих навчальних закладів.
11. Відсутність державної програми створення національної інноваційної системи, що стримує ініціативи регіонів з розвитку територіальних інноваційних систем та не акцентує невідкладність формування таких систем.
12. Відсутність правових підстав і організаційних механізмів масового створення на базі вищих навчальних закладів та наукових установ малих наукоємних компаній.
13. Відсутність державного фінансування розвитку інноваційної інфраструктури у регіоні, окремих інноваційних проектів з боку Державного агентства України з інвестицій та інновацій.

Пропозиції щодо шляхів усунення негативних тенденцій у розвитку наукової та інноваційної діяльності:

- звільнити наукові установи, організації та вищі навчальні заклади, діяльність яких частково або повністю фінансується з державного бюджету, від сплати податків без обмеження рівня рентабельності;
- забезпечити на законодавчому рівні систему фінансової зацікавленості підприємств-виробників при укладанні ними угод з ВНЗ та науковими установами з метою покращення виробничих процесів шляхом використання наукових розробок;
- лобіювати пільгове оподаткування підприємств, де впроваджуються винаходи та інновації;
- зменшити оподаткований прибуток суб'єктів науково-технічної діяльності на суму в розмірі 50% витрат підприємств (крім капітальних вкладень) на проведення власними силами або науковими

організаціями НДДКР, здійснювати за рахунок прибутку, що залишається у розпорядженні підприємств;

- встановити державні гарантії на пільгове кредитування та страхування кредитів, які надаються на виконання державних та регіональних програм, забезпечення структурних змін у науково-технологічному комплексі;
- спростити систему придбання наукового обладнання та матеріалів для виконання наукових досліджень за кошти державного бюджету без проведення довготривалих торгів та тендерів;
- включати кошти на міжнародне співробітництво до кошторису витрат бюджетного фінансування діяльності державних наукових установ та ВНЗ;
- забезпечити бюджетне фінансування наукових досліджень на рівні, який сприяв би найбільш повній і ефективній реалізації його потенціалу з широким використанням субсидій банківського кредиту;
- для оперативного виконання робіт із замовниками необхідно надавати ВНЗ право самостійно розпоряджуватися коштами спецфонду;
- скасувати проведення тендерів на закупівлю товарів і послуг в частині, що стосується договорів із замовниками;
- скасувати встановлення лімітів в частині, що стосується спецфонду;
- забезпечити рівні умови фінансування наукових досліджень у академічній, галузевій та вузівській науці;
- створити механізми економічного стимулювання і пільгового оподаткування науково-дослідної роботи;
- забезпечити виконання Законів України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про наукову та науково-технічну діяльність», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технопарків», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про вищу освіту», інших законів з питань наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, а також Постанови Верховної Ради України від 16 червня 2004 року №1786-IV «Про дотримання законодавства щодо розвитку науково-технічного потенціалу та інноваційної діяльності», Розпорядження Кабінету Міністрів України №381-р від 6 червня 2007 р. «Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2008-2012 роки»;
- покращити умови підготовки наукових та науково-педагогічних

кадрів вищої кваліфікації та підвищити мотивацію здобуття наукових ступенів і звань;

- сприяти створенню регіональних центрів трансферу технологій;
- розробити та запровадити державну програму забезпечення ВНЗ та наукових установ ліцензованими пакетами дослідницьких прикладних програм;
- оновити нормативну базу, яка стосується науково-дослідної діяльності, в тому числі кваліфікаційні вимоги до наукових і науково-педагогічних працівників.

Невідкладне вирішення вищезазначених проблем приведе до піднесення науково-технічного потенціалу, виходу України на шлях інтенсивного інноваційного розвитку та залучення іноземних інвестицій в економіку країни.

1.Що зроблено. Харківщина 2007 / Харківська обласна державна адміністрація. – Харків: БЛЩ-ПРИНТ. – 180 с.

2.Наука Харківщини: Щорічне видання / Ред. кол.: Л.О.Белова, В.Е.Лунячек, Т.Д.Рищенко, О.В.Уваров, К.К.Прядкін, А.П.Марченко, Є.В.Рябов. – Харків: ЗАТ «Харківський центр науково-технічної та економічної інформації», 2007. – 121с.

3.Експрес-інформація Головного управління статистики у Харківській області Державного комітету статистики України від 9 листопада 2007 р. «Попередні дані про виконання наукових і науково-технічних робіт та чисельність працівників основної діяльності організацій області за січень-вересень 2007 року». – 97 с.

Отримано 12.05.2008

УДК 33.338.2

О.П.МОЛЧАНОВА

Харківська національна академія міського господарства

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розглядається питання становлення інноваційних процесів в Україні.

Зростання ролі інноваційний підходів до розвитку економіки в умовах глобалізації та регіоналізації потребує формування і підтримування конкурентоспроможного середовища. Провідна роль при формуванні інноваційного потенціалу країни належить інтелектуальній еліті. Для повноцінного функціонування соціально-економічного комплексу регіону особливого значення набуває залучення інновацій. Саме інновації складають основний процент переваг при використанні обмежених ресурсів насамперед людських.

Положення сучасної держави у світі, її конкурентоспроможність сьогодні безпосередньо залежить від створення системи ефективно